

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 202. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403476848.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

REISE TIL PARIS I SOMMEREN 1836.

Ikke uden Ængstelse tænkte jeg paa at skulle gjøre den gamle Heibergs Bekjendtskab, og hvor let kunde ikke Samlivet med en gammel, svag og sær Mand indvirke uheldigt paa vort Ophold i den mærkværdige By, hvor saa meget gjorde Fordring paa vor Interesse. Men med sand Taknemmelighed maa jeg give ham det Vidnesbyrd, at det ikke var muligt at være beskednere i sine Fordringer, end den gamle, blinde Mand var overfor os. Besøgte vi ham, hvilket skete hver Dag, da havde vi neppe siddet et Kvarter, før han sagde: "Nu skal I gaa! I Paris kan man gjøre meget Andet og Bedre end sidde hos mig." En sand Glæde var det mig, at han modtog mig med stor Hjertelighed og lod til at finde Behag i mit Selskab. "Det gjør mig ondt," sagde han, "at jeg ikke kan se dig; nu maa jeg nøjes med at høre din Stemme og med at kjende dig gennem Andres Omtale." Undertiden fik vi ham ved megen Overtalelse til at spise med os paa en Restauration. Naar da hans Søn vilde følge og lede ham, sagde han: "Nei, du skal have Tak, jeg vil helst ledes af Hanne - det Bedste er godt nok." Jeg var ganske stolt heraf. Det var et elskværdigt Træk hos Pariserne, at de havde en dyb Ærbødighed for Alderdommen. Naar jeg gik med den gamle blinde Mand under Armen, da vege Alle tilside for os i de af Trængsel opfyldte Gader. Gik vi derimod ene, uden ham, da veed Gud, at man ikke kunde rose Pariserens Galanteri mod Damer.

Den gamle Heibergs Stolthed fornegtede sig ikke; thi aldrig saa snart han havde modtaget vor Indbydelse, havde han ingen Ro paa sig, inden han havde gjort Gjengæld med en Invitation til os. Han kunde heller ikke lide, at vi kom hver Dag, men fandt bestandigt paa et eller andet Paaskud for at afværge det. At dette var af Frygt for at paalægge os en Byrde for hans Skyld, var ganske tydeligt.

Vi Fruentimmer have ofte et Instinkt, der siger os, hvad Mændene ikke bemærke; jeg havde en Følelse af, at den gamle Mand ønskede en Gang at tale med mig alene. Jeg sagde derfor til Heiberg: "Lad mig en Gang besøge din Fader ene, det var jo dog muligt, at han paa en eller anden Maade ønskede at udtale sig om din Moder; stolte og indesluttede Mænd udtale sig lettere for Kvinder i slige Sager end for andre Mænd; lad mig derfor give ham Leilighed hertil." - "Naa, saa du tror," svarede han, "at min Fader vilde udtale sig i denne Sag til dig! Nei, saa kjender du ham rigtignok ikke." Imidlertid fik jeg Lov til en Dag at gaa ene til ham. Da jeg traadte ind i det lille Værelse, hvor den høie, smukke Mand som sædvanligt sad i sin Lænestol, sagde jeg: "Du maa i Dag undskylde Ludvig, han kunde ikke følge med herhen; han har en Del Visiter at aflægge i Formiddag." Jeg mærkede straks paa hans Miner, at dette ikke var ham ukjært. Vi sade nu stille og talte om Alleslags, og med Villie lod jeg et Ord falde om Heibergs Moder. Da dette var udtalt, blev han ligesom forlegen og lod den usædvanligt smukke Haand med de lange, fine, hvide Fingre glide uroligt frem og tilbage paa den Marmorconsol, han sad ved Siden af, som om han skrev noget paa den, udslettede det og atter og atter begyndte forfra. Det rørte mig at se hans Fingre feie Støvet af Pladen, uden at den gamle, blinde Mand vidste, hvortil han misbrugte sin hvide Haand. Endelig brød han Tausheden og sagde: "Fortæl mig, hvorledes hun har det." Jeg fortalte ham nu varsomt Alt, hvad jeg troede vilde interessere ham om hende, og sagde ham, som sandt var, at hun udtrykkeligt havde bedet mig hilse ham paa det Kjærligste. Hans Ansigtsmuskler vibrerede noget, og han sagde med tilbageholdt Bevægelse: "Vil du hilse hende igjen og sig hende, at *af alle Kvinder er der ingen, som jeg nærer en større Agtelse for end for hende.*" Jeg takkede ham for den Glæde, han gjorde mig ved at lade mig overbringe en saadan Hilsen, som jeg med Bestemthed vidste vilde være hende en usigelig Trøst og Glæde at modtage fra ham. - Vi havde ofte i Hjemmet talt om, at det maatte være en let Sag ved mindste Begjæring fra hans Side at faa udvirket 204 Tilladelse for ham til at vende tilbage til sit Fædreland; jeg spurgte ham nu, om han ikke kunde have Lyst til at tilbringe sine sidste Dage i sit Hjem! "Ørsted har sagt," vedblev jeg, "kun et Ord fra din Side, og der vil Intet være til Hinder derfor." - Men her var jeg mindre heldig i mine Forsøg. Et lidenskabeligt Udtryk viste sig paa hans Ansigt, og med dirrende Stemme sagde han: "Et Ord fra min Side? Jeg skulde vel tigge om at faa Lov til at vende tilbage til mit Fædreland, hvorfra man paa den skammeligste og uretfærdigste Maade har forjaget mig! Jeg skulde trygle om min Ret? - Aldrig! De skylde mig at kalde mig tilbage - fra dem maa det udgaa, ikke fra mig, - saa skal jeg komme. Ville de ikke det, saa kan jeg dø her, hvor man bedre har vidst at benytte mine Evner. Kaldes tilbage maa jeg og have en Æresopreisning, ellers bliver jeg her."

Mærkeligt var det at høre den gamle, blinde Olding udtale sig om Statsforhold; heri var han endnu en Republikaner paa 18 Aar. Ludvig Philip hadede han med en saadan Energi og Lidenskab, at der ikke var det af Slethed, som han jo troede om ham, selv saadanne Ting, paa hvis Sandhed et Barn vilde have tvivlet. Naar jeg beskedent modsagde ham og ytrede, at dette eller hint dog kunde være Bagtalelse, svarede han: "Du kjender ikke det kongelige Pak! De ere Alle ens." Han takkede mig for Besøget med et Udtryk, som om han havde længtes efter en Leilighed til at udtale sit forsonlige Sind, og det lod, som om han med et lettet Aandedræt sagde mig Farvel.

Saa godt som ingen Dansk kom til Paris uden at aflægge et Besøg hos gamle Heiberg. Dette Tegn paa Agtelse af hans Landsmænd satte han stor Pris paa, det holdt ham i en stadig Forbindelse med sit Fædrelands Skjæbne, med Litteraturen og med hans fordums Venner. Forsømte Nogen at aflægge ham et

Besøg, det være sig den ubetydeligste Person, da smertede dette ham. Selv Damer fulgte denne Skik, og han var da en galant og taknemmelig Vært. Han havde i tidligere Dage interesseret sig overordentligt for det kongelige danske Theater og jo selv skrevet ikke faa Skuespil for det, som vare optagne med Bifald. Med stor Deltagelse havde han derfor hørt om Sønnens Vaudeviller og Skuespil og om den Opsigt, de havde gjort i Kjøbenhavn; han havde naturligvis læst dem alle. Interessant var det for mig at sidde og høre paa de to Mænds Samtaler, baade om Theatret og om forskellige andre Materier. En Dag afbrød den blinde Olding pludselig Sønnen i sin Tale, idet han med en Stemme, hvori Faderglæden ret udtalte sig, sagde: "Hør, Ludvig! Du har en ualmindelig smuk Stemme." Jeg blev ganske rørt over dette Udbrud. Det er saa naturligt, at den Blinde ser og føler gennem Øret. Det Udtryk, den Tone, der laa i hans egen Stemme, idet han udtalte disse simple Ord, har jeg aldrig kunnet glemme. Og virkelig veed jeg meget Faa, der have en saa ren, saa tydelig og saa dannet Stemme som hans Søn.

205

At se Paris, med Alt hvad denne mærkelige By indeholder, maatte naturligvis i høi Grad opfylde mig med Forundring. Af Alt gjorde Boulevarden stærkest Indtryk paa mig, ja saa stærkt, at jeg indtil den Dag i Dag, da det er 22 Aar siden, af og til endnu drømmer, at jeg ser Boulevarden for første Gang, saaledes at jeg i dette Øjeblik ikke ret veed, hvad der hører mine Drømme til, og hvad Virkeligheden.

At det i høi Grad maatte interessere mig at se de franske Theatre, falder af sig selv. Paa Theatre français saae jeg Mlle. Mars. Det er med en underlig Følelse, man sidder og venter paa en Personligheds Indtrædelse paa Scenen, naar man i mange Aar og af mange Munde er forberedt paa i denne at se noget Mærkeligt, noget Enestaaende. Ønsket om at skue dette Mærkværdige har saa tidt været levende, uden at det er opfyldt, at nu, da Øieblikket er der, tror man neppe selv paa Virkeligheden. Hjertet banker af Forventning, man har ligesom en Frygt for, at et eller andet uventet Tilfælde i det afgjørende Øieblik atter skal tilintetgjøre vort Ønskes Opfyldelse; man tør neppe haabe paa, at dette Tilfælde kan udeblive. Med saadanne Følelser sad jeg og ventede paa Mlle. Mars i Theatre français. Er det heldigt eller uheldigt for den paagældende Feirede at blive ventet med saadanne Følelser? Jeg tror begge Dele. Heldigt, fordi hun ved sin Indtrædelse bringer en hel Historie ind med sig som Baggrund; uheldigt, fordi netop denne Historie har sat Tilskuernes Phantasi i saa stærk Bevægelse, at Virkeligheden har ondt ved at svare til Phantasibilledet. Paa den første Indtrædelse af en saadan Kunstnerinde beror derfor meget. Hun maa indvirke paa den overspændte Phantasi og tvinge den ned til Virkeligheden, hun maa berolige uden at slappe Spændingen hos Tilskuerne; Kunstnerinden maa ligesom uophørligt sige: "Vær skaansom, jeg er kun et Menneske." En Følelse heraf maa være tilstede i Skuespillerindens Indre, og er den der, da meddeler den sig ogsaa hurtigt til Tilskueren. Jo beskednere, fordringsfriere, simplere de første Repliker henkastes, desto hurtigere vil Tilskueren blive skikket til fra det rette Standpunkt at modtage, hvad der bydes. En Kunstnerinde af en saadan Betydning og med et saadant Indre som Mlle. Mars kan med Aandens Sikkerhed sige: "Jeg skal snart bringe det urolige Hjerteslag til Ro." Og denne Magt udøvede hun ogsaa i et Nu paa mig og min Hjertebanken. Hun var engang en Dame paa 50 Aar eller derover, men spillede dog den attenaarige Elskerinde i Comedien. For mit skarpe Syn saae hun vel ikke ved sin første Indtræden ud som en attenaarig Pige, men, hvor forunderligt har dog - Gud være lovet! - ikke Sjælen, naar denne er ung, frisk og blomstrende, Magt over Legemet! Idet hun udtalte sine naive, næsten barnlige Repliker, hvor lyste da Ungdommen, Sjælens Ungdom, ud igjennem dette Legeme og gjorde det gjennemsigtigt! Hvem kunde, hvem ønskede, hvem vilde, hvem nænnede her at skille Sjæl og Legeme ad? Illusionen var opnaaet, det Eneste, hvorpaa det 206 kommer an for en virkelig god Tilskuer. Da jeg vendte mig om til Heiberg for at udtale mig herom, stode Taarerne ham i Øinene. "Det bevæger mig," sagde han, "efter saa mange Aar at høre denne mageløse Røst igjen. Hendes Toner i Talen ere som Perler trukne paa en Snor. Man kunde lære at skrive Fransk blot ved at høre hende udtale Sproget." En Franskmand fra den gamle Tid med et prægtigt hvidt Haar befandt sig i Logen med os. Af vore Miner gjættede han sig til vore Tanker; hans Øine hvilede paa os med en saadan Inderlighed, som om han havde været Mlle. Mars's Fader, der i Henrykkelse beundrede sit Barns Virkning paa os. Og virkelig er det de Franskes skjønne Egenskab: at være stolte af og taknemmelige mod de Personer, der skjænke dem kunstneriske Nydelser. De elske deres Digttere. Enhver ældre Franskmand kan sin Molière udenad, og ve den Skuespiller, som vover at forvanske eller forandre, hvad der i Aarhundreder har glædet Nationen og er paa Alles Læber. Kunde vi dog engang komme saa vidt! - Da vi forlode Logen, rakte den gamle Herre mig Haanden for at hjælpe mig forbi Stolene i Logen. Heiberg takkede ham, og efter at de havde vexlet et Par forbindtlige Ord, hilste vi gjensidigt paa hinanden og forlode Theatret. Vi sade til langt ud paa Natten i Hotellet og talte om Mlle. Mars's fine Nuancering og den Dannelselse, der udtalte sig i hendes Spil. For Heibergs Erindring traadte alle de Roller frem, som han for 17 Aar siden havde elsket og beundret hende i. Det virkelige Geni ældes ikke, men Tilskuerne ældes og have ikke længer den Elasticitet til at modtage det Fuldendte; det have de en Følelse af og trøste og berolige sig selv med, at det er Geniet, der er ældet, i Stedet for at det er dem selv. De ere ligesom en Kvinde, hvis Hud er fuld af Pletter, og som siger ved at se sig i Speilet: "Det Speil har et slet, elendigt Glas, fuldt af Fugtighedspletter, - det bør kasseres."

To interessante Aftener havde vi i den store Opera, hvor jeg var saa heldig at se de to berømte Danserinder: Taglioni og Fanny Elssler; den Første i "Sylphiden", den Anden i "Le diable boiteux". Taglioni Sylphide er noget af det mest Ideale, jeg har set af Dans og Plastik. Her var ikke Tale om at beundre Skole og Færdighed, ikke om dette eller hint Pas, ikke denne eller hin Stilling - det var en af de græske

Gudindeskikkelser, der her aabenbarede sig for os, levende og aandende, for at vise den nuværende Slægt, at slige Former og Stillinger, som vi beundre hos Antikerne, kunne have Kjød og Blod, og ere ikke blot hentede fra Phantasiverdenen. Uforglemmelig staar hun for mig ved Teppets Opgang i "Sylphiden". Jeg har set forskjellige Danserinder paa forskjellige Theatre i dette Parti, den ene i hin, den anden i denne kunstige Attitude ved Teppets Opgang. Taglioni derimod stod simpelthen ved Stolen (hvori Elskeren sover) i dyb Beskuen, med den ene Haand støttet paa Stolearmen; netop dette Træk har bevaret sig uudsletteligt i min Erindring. Hun stod der som en fin, gjennemsigtig Marmorstatue, hvis første Bevægelse overraskede lige saa 207 stærkt, som om en virkelig Marmorstatue havde begyndt at røre sig. Hvad er det, som gjør et Menneske saa vidunderlig skjønt og gratieust? Som bekjendt var Taglioni ikke i Besiddelse af nogen fuldendt Formskjønhed, hendes Arme vare tynde og altfor lange, og der var intet enkelt Lem paa hende, som kunde kaldes fuldendt skjønt. Hvad var det da? Det var atter her Skjønhedsidealet, der straaled fra Sjælens Dyb over i dette Legeme, beaandede det, løftede det med en saadan Styrke, at det Vidunderlige foregik for vore Øine, idet vi saae det Usynlige som noget Synligt. Balletten "Sylphiden" er en yndig Composition, især naar en Taglioni udfører Hovedrollen, og Illusionen ikke forstyrres ved et slet Maskineri.

Det er mærkeligt, at Bournonville, hvem vist Ingen vil frakjende en stor Begavelse som original Balletforfatter, ved at overføre Andres Arbejder paa vort Repertoire ofte har begaaet den Feil at overse væsentlige Momenter i Compositionen og derved har forsyndet sig imod Forfatterens Ideer. Dette var i høi Grad Tilfældet i "Sylphiden". Dette luftige Væsen sværmer omkring sin jordiske Elsker, der ideligt vil gribe efter heride for at fastholde hende; men hun undgaar uophørligt hans Berøring og bruger sine Sommerfuglevinger for at flagre om ham og fra ham; men da hans plumpe, jordiske Haand tilsidst virkelig griber og fastholder det Himmelske, da falder Vingerne af, og Skikkelsen opløses i Intet. Det er Sommerfuglen, der dør, naar Støvet paa Vingerne berøres. Hos os lod man, i det mindste i de første Aar, Sylphiden danse en lang Pas de deux med Elskeren, hvori de berører hinanden og ideligt hvile i hinandens Arme; dette gaar forud for Catastrophen, hvorved denne bliver uforstaaelig og aldeles meningsløs, ja hele Compositionens Idee bliver derved udslettet; thi har han mange Gange tilforn berørt Sylphiden, hvorved frembringes da hendes Opløsning tilsidst, kun fordi han berører hende? Derfor havde denne Ballet aldeles ikke tiltalt mig, da den gik over vor Scene. Først her i Paris forstod jeg dens Poesi, først her henrev "Sylphiden" mig ved den yndige Taglioni's Fremstilling af Titelrollen.

En fuldkommen Contrast til Taglioni dannede Fanny Elssler uden at være mindre interessant end hin, skjøndt af en hel anden Natur. Man kunde maaske sige: at naar Taglioni var en Repræsentantinde for den græske Sculptur, da var Fanny Elssler det for den moderne, hin en Gudinde, denne en Bakkantinde, deilig, berusende, gennemtrængt af gratieus Sanselighed, aandrig, med et skjønt jordisk Legeme, fuld af Liv og Skjelmeri, fuldendt i sin Dans, fuldendt i sin Mimik, hvis Tydelighed og Bestemthed man skal lede efter. Hun talte uden Ord, skoggerlo uden lydelig Latter, skreg smertefuldt gennem den lukkede Mund. Hun henrev Tilskuerne, saa at de geraadede i et Slags Raseri, og det var vanskeligt at sige, hvem der var stærkest i Affekt, hun eller de. Men Alt var hos hende endnu indenfor Dannelsens Grænse. Dette platte, raa 208 Koketteri var endnu fjernt; det var Livet, det alt betvingende Liv, der udøvede sin Tryllemagt over Tilskuerne. Hun sagde ligesom triumpherende: "Vil du vækkes af din Døs, saa kom og se paa mig og modtag noget af mit Liv."

Det hører med til et Publikums Bornethed absolut at ville sammenligne to saadanne Talenter som Taglioni og Fanny Elssler og sætte den Ene over den Anden. Som om det Uforlignelige lod sig sammenligne. Naar en Nation er saa heldig paa een Gang at eie to saa modsatte Naturet med saa forskellige Evner, burde de nyde dem begge i fuldt Maal, - i Stedet derfor kommer strax Massen, der ligesom ikke kan bære denne Rigdom, og hæver den Ene paa den Andens Bekostning. Der opstilles en Sammenligning mellem det, som ikke lader sig sammenligne; A. mener, at Taglioni staar høiest, B. at Fanny bærer Prisen, og Følgen bliver da, at der dannes to Partier, der rase mod hinanden som Gale, fordi Rødt ikke tillige er Blaåt, og Blaåt ikke tillige er Rødt, - som om man ikke havde Brug for begge Farver. Denne Sammenligning imellem to Personligheder er til stor Fordærvelse i Kunsten. Hvad er det, man fordrer af en Kunstner? Er det ikke især en eiendommelig Personlighed? Men i denne Fordring ligger jo netop, at man vil have noget Modsat, noget Andet, end hvad man alt har. Og naar nu dette Modsatte træder frem, da harmes man over, at det Nye ikke er det Gamle, og var det det Gamle, da vilde man af den Grund øieblikkeligt forkaste det. Hvad vil man da? Nu dannes der Partier. Men hvem gaar denne Træghed, denne Bornethed hos Publikum ud over? Over Kunstnerne, der her maa udstaa en Kamp, just for deres Fortrin. Man tvinger disse to Kunstnerinder, der hver for sig anerkjende hinandens Fortrin, med Magt, igjennem Kritiken, igjennem Applausen, til at stille sig fjendtligt lige overfor hinanden, og derved bidrager man Sit til en Immoralitet, som kunde og burde undgaas. Man forbitrer sig selv Nydelsen af dem paa Grund af sit snævre Blik, og man forbitrer begge en rolig Nyden af deres Talent paa en Kunstnerbane, som kunde glide roligt og lykkeligt hen for dem begge. Det er ofte Dæmonerne hos Publikum, der opelske Dæmonerne hos Kunstnerne - Dæmoner, som, naar de først ere vakte, vanskeligt atter lade sig fortrænge eller bringe til Ro. Saaledes gik det Taglioni og Fanny Elssler. Just for deres Fortrins Skyld, deres Selvstændighed, og ikke fordi de vare Copier af hinanden, dannedes Partier, der fortrædede dem begge i Udøvelsen af deres Kunst; men fortrænge nogen af dem kunde Partierne ikke; dertil vare de hver for sig for eminente, og Europa for stort, - og de vare Danserinder, - de forskellige Sprog gav dem Intet at overvinde.

Ved at se disse to berømte Danserinder faldt jeg atter i en Reflexion, der oftere havde paatrængt sig

mig. Nemlig, om der ikke i vor Tid næsten i enhver Art af Kunst er den Forvildelse, at man vil glimre ved selve *Skolen* i Stedet for ved *Resultaterne* af Skolen. Det Tekniske i Kunsten bør jo ikke vises, 209 men skjules. For at blive Danserinde kræves der, at man fra den tidligste Barndom indøver sit Legeme til den Smidighed, der tilvebringer Letheden, idet Musklerne styrkes for at kunne udfolde den Spændkraft, som udfordres, og Legemet bøies og strækkes da ved Skolen i alle Retninger. Men disse øvelser, som man kunde kalde en skøn Gymnastik, de ere kun Veien til den egentlige Dans, men ikke Dansen selv. Hvad man nu fremstiller for Publikum som den højere serieuse Dans, er mer eller mindre kun Skolen, der burde være en Hemmelighed for Publikum. Disse Benstrækninger, hvor den synes at vinde Prisen, der kan løfte Benene høiest, har intet med skøn Dans at gjøre. Hvem tænker sig en Sylphide i alle disse halsbrækkende Stillinger? Man tænker sig hende svævende, flyvende i yndige, lette Bøininger, men sandelig ikke staaende paa det ene Bens Taa, medens det andet strækkes høit over Hovedet, en Stilling som nødvendigt maa ophæve al virkelig Ynde. Denne Karikatur af Dans skriver sig vist først fra Frankrig og er efterabet af andre Nationer. Taglioni nedlod sig ikke til at høste Bifald paa det Skjønnes Bekostning, og det maa siges til Bournonvilles Roes, at han har stræbt, saa meget som den fordærvede Smag tillod det, at holde disse Extravagancer borte fra vor Ballet; men Tiden førte denne Fordring med sig fra de udenlandske Scener, og ganske uberørte af disse bleve vi heller ikke herhjemme. Naar Fanny Elssler og hendes Søster udførte disse gymnastiske Pas de deux, da beklappedes de vel af det Publikum, der altid klapper ad det, hvorom der kan siges at "det maa være uhyre svært saaledes at tvinge Legemet ind i Former, der ere unaturlige for det". Men Bifaldet steg dog aldrig til den uhyre Jubel, som Fanny Eissiers Cachucha frembragte, thi dette var ingen Skoleøvelse, men virkelig skøn Dans. Derfor sagde ogsaa Thorvaldsen en Gang til mig: "Jeg er henrykt over disse spanske Dansere, som besøge Kjøbenhavn i denne Tid; den kunstige Dans i Balletterne bryder jeg mig ikke om, den tilintetgjør den legemlige Skjønhed, medens denne fremhæver den." Og gaar det ikke ligedan i Musiken? De moderne Clavervirtuoser, er det ikke ogsaa her i Regelen Skolen, som sættes i Stedet for den virkelige Musik? Disse uendelige Løb op og ned, Dobbeltgreb, Triller, kunne de virkelig glæde og udfylde en musikalsk Sjæl? Jeg synes, man bliver fuldstændig kold herved, thi en Nydelse kan det dog ikke være at bemærke, at Noget er overordentlig svært; Forberedelserne, Arbeidet ved en Kunst har i og for sig ingen Interesse, men vel Resultatet af Forberedelserne. Alle disse Virtuossager høre til Forberedelserne, til Skolen, men Skolen skal glemmes i det egentlig færdige Kunstværk. Ja, dersom det ikke var formasteligt at sige, da synes mig, at ikke faa af Michel Angelos Statuer atter høre til Skolen, paa Grund af den stærkt udprægede Anatomi, som heri lægges for Dagen. Jeg vil nødig i en Statue tvinges til at tænke paa den menneskelige Benrad, den vil jeg glemme saa vel her som ved at beskue et skjønt, levende Menneske. Mange af disse enestaaende Mesterværker høre Skolen til og ere ubetalelige Forbilleder for de unge Lærlinge, der skulle indøves til Billedhuggere; thi disse bør kjende og studere den menneskelige Bygning med alle dens Muskler, Sener og Knokler; men kjende de dem først rigtigt, da antydes de i Kunstværket uden at dominere det. Man skal i dette føle, at alle disse Organer sidde paa deres rette Plads, men man skal glemme dem ved Beskuelsen af det fuldendte Kunstværk. Ethvert Mesterskab henriver os især ved Enheden, men skal man gaa op i denne, da maa Beskueren ikke forstyrres ved, at Øiet drages bort til alle Enkelthederne.

En Formidag Kl. 12, da Heiberg og jeg sade ved vor Caffé i Hotellet, meldte Tjeneren os en dansk Herre. Vi troede først, at det var vor kjære Andræ, der til vor Glæde var i Paris denne Sommer; men en os fremmed ung Mand traadte ind, og for første Gang saae vi theologisk Candidat Martensen (nuværende Biskop i Sjællands Stift). Poul Møller havde af og til talt til os om den unge Mand, af hvem han i Theologien ventede sig noget Ualmindeligt. Poul Møllers Roes var ingen liden anbefaling; det var os derfor en Glæde selv at gjøre Martensens Bekjendtskab. Samtalen gik let og livligt fra den ene Gjenstand til den anden; tilsidst kom begge Herrerne ind paa den Hegelske Philosophi, og her var Æmnet saa rigt, at inden vi selv bemærkede det, var Klokken bleven 5. Heiberg fandt nu, at det var Tid at spise til Middag, og indbød Martensen til at gjøre os Selskab. Efter en Diner, saa god, som man kun kan faa den hos Véfour, gik vi i en Café, hvor Heibergs og Martensens ivrige Disput i det danske Sprog tiltrak sig de Franskes Opmærksomhed. Jeg hørte En sige til en Anden: "Hvad er det for et Sprog, de tale?" - "Hollandsk, tror jeg," lød Svaret. Deres Disput var om Shakespeares Digterværker, mod hvilke Heiberg, som kan ses af hans forskjellige Afhandlinger, har et og andet at indvende, hvorimod Martensen udtalte sin Begeistring og ubetingede Hyldning og Beundring for den store Digter. Jeg kjendte vel et og andet af Digterens Værker, men var endnu saa lidt inde i dem Alle, at imens jeg fulgte denne Samtale med største Interesse, besluttede jeg i mit stille Sind, det skulde være noget af det Første jeg vilde læse, naar jeg atter kom til mit Hjem. At det gjordes mig muligt at læse disse Kæmpeværker med nogenlunde Nytte, skylder jeg denne for mig uforglemmelige Samtale imellem de to begavede Mænd. Paa mit daværende Standpunkt kunde jeg hverken holde med den ene eller den anden; det gik mig som Herman von Bremenfeld, saa jeg syntes, at den, der talte sidst, havde Ret. Da vi forlode Caféen i Palais royal og traadte ud i Haven, overraskedes vi af den deiligste stjerneklare Himmel og en mild Sommeraftens velgjørende Indtryk. Vi gik nu frem og tilbage, rundt om Springvandsstraalen, hvis Piasken og Regnstøv afkølede vor af Maaltidet, Vinen og Disputen animerede Sindsstemning. Vi talte om Hjemmet og den Kjærlighed, man netop i Udlandet føler til "Den Plet af Jord, hvor første Gang mit Øie" o. s. v. Et af 211 de smukke Kæmpeverse faldt mig ind, og jeg nynnede det for Martensen, for hvem baade Text og Musik vare ubekjendte:

"Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre
Fuglesang, som Hjertet kunde røre,

I de dybe Dale, blandt de Nattergale,
Blandt de andre Fugle smaa, som tale."

Martensen blev saa rørt over denne Sang, at han bad mig gjentage den; og i senere Aar, nar vi ofte havde mindet hinanden om hin Aften, var dette Vers uadskilleligt knyttet til vort Pariserophold. Tiden løb, uden at vi mærkede det; omsider saae Martensen paa sit Uhr, og forfærdet opdagede han, at Klokken var tolv. "Gud bevares," sagde han, "hvad tror dog mine Reisefæller om min Udebliven." Han tog nu Afsked, og saaledes havde hans første Besøg hos os varet i 12 Timer, uden at Nogen af os vidste, hvor Tiden var blevet af. De andre Danske, med hvilke han boede sammen, havde virkelig været alvorligt bekymrede for Martensens usædvanlige Udebliven og havde gjort sig allehaande Gisninger. Man stod just i Begreb med at gaa ud for at lede ham op, da han oprømt og munter traadte ind ad Døren. Nu maatte han døie mange Drillerier om sin 12 Timers Visit hos Heibergs, og man forsikrede ham, at han ikke oftere fik Lov til at gjøre Visiter paa egen Haand, men herefter skulde han have en Formynder med, der kunde lede hans Veie. Imidlertid havde vi gjort et Bekjendtskab, som i mange Aar, lige til den Dag i Dag, har holdt trofast ud i Medgang og Modgang, og som har havt ikke liden Virkning, især paa min Uddannelse i mere end een Retning.

Øieblikket nærmede sig nu, da vort 6 Ugers Ophold i Paris var tilende. Min Nærværelse ved Prøvernes Begyndelse i Kjøbenhavn var nødvendig, og man skrev atter og atter, at jeg endelig maatte komme til den fastsatte Tid. Afskeden fra den gamle Heiberg var Ingen af os let; man kunde med Rimelighed sige sig selv, at vi vist aldrig saaes mere. Med sin ridderlige Opmærksomhed skjænkede han mig en af de sidste Dage et Etui med Smykker til Erindring.

Da Afskedsdagen kom, indbød han os til at spise med ham og Andræ paa en Restauration. Vi pakkede vort Tøi, der blev sendt paa Jernbanestationen, hvorfra vi med Aftentoget skulde reise til Havre for derfra at tage til Søs til Hamborg. Da Alt var bleven besørget, indfandt vi os paa Restaurationen i et Værelse for os selv, hvor en splendid Souper blev serveret for os. Til Trods for al Anstrængelse for at holde sine Følelser tilbage var det godt at mærke, at Heibergs stakkels blinde Fader kæmpede mod den Bevægelse, der ikke lader sig ganske vise tilbage, selv hos en Character som hans. Af og til foer der et 212 smerteligt Træk over hans Ansigt, men intet Ord om det Savn, vi vilde efterlade, undslap ham. Andræ havde fortalt os om hans Utaalmodighed og Spænding, da han efter saa mange Aars Savn af sin Søn nu atter skulde gjense ham og tillige gjøre sin Svigerdatters Bekjendtskab. Han havde sagt: "Naar jeg nu har havt den Glæde at være nogen Tid sammen med disse Tvende, da anser jeg mit Liv for sluttet," og han gik stadig i Spænding og Frygt for, at vort Besøg skulde blive udsat. Nu sad denne gamle, haardt prøvede Mand her imellem os med Tanker, triste og mørke; men han indesluttede dem i sit eget Hjerte, saaledes som det altid havde været hans Skik; denne Indesluttethed havde ikke mindst bidraget til hans Livs sørgeligste Begivenheder.

Mod Slutningen af vort Maaltid blev han mere og mere urolig, og saa ofte Stueuhret slog et Slag, sagde han: "Nu maa I vist gaa for ikke at komme for silde til Jernbanen." Han frygtede øiensynligt for, at hans indre Bevægelse skulde overmande ham. Kraftig og fattet tog han imidlertid Afsked med os, idet han omfavnede os, som om han ventede at se os paany om nogle Dage. Men Andræ har senere fortalt os hans Stemning, da vi havde forladt Stuen. Mørk satte han sig hen og sagde endelig til Andræ: "Jeg vil ikke gaa hjem nu og forfalde til Grublerier. Vil De være saa god at ledsage mig hen til den Café, hvor jeg om Aftenen pleier at træffe en af mine gamle, franske Venner." Andræ fulgte ham; de gik begge tause til Caféen. Man satte sig ned, men den stakkels blinde Mand ventede forgæves paa, at Vennen som ellers skulde sætte sig ved hans Side. Omsider reiste Heiberg sig og sagde: "Min Ven er her ikke i Aften, ja, vil De saa være saa god at følge mig hjem til mit Logi." Ved Ankomsten til dette sagde han Godnat til Andræ paa en Maade, der tydede paa, at han nu helst vilde være ene. Med dyb Medfølelse tog Andræ Afsked med den tause Mand, idet han udbad sig Tilladelse til at besøge ham næste Dag. Da Andræ næste Dag kom til ham, sagde han: "Hvad siger De om den Storm i Nat? Hvorledes mon det er gaaet Skibet?" Andræ, der ikke havde mærket noget til Stormen, sagde: "Skibet? Det er vist i bedste Velgaaende paa Veien til Hamborg!" men Heiberg saae mørk og tankefuld ud og saae taust hen for sig, og denne Uro og Angest for os vedblev, indtil et Brev underrettede ham om, at vi lykkelig vare ankomne til Hamborg.

Hvilken Nat havde Heiberg efter al Sandsynlighed gennemlevet ved vor Bortreise! I Phantasien havde han hørt Stormen hyle og skjælvet for Skibets Undergang. Hvilke Tanker, hvilke Følelser havde ikke raset i den gamle Mands Bryst! Han havde sagt: "Naar jeg nu har havt den Glæde i nogen Tid at være sammen med disse Tvende, da anser jeg mit Liv for sluttet." Han har altsaa upaatvivlelig ligget paa sit ensomme Leie, betagen af den Storm, hans Frygt havde fremmanet, og ladet sit Liv passere forbi Tanken indtil dette Øieblik, da han ansaae det for sluttet. Hvilke Hære af 213 Tanker kan ikke den menneskelige Hjerne fremmane i en saadan Nat! Hvilke gyngende, bølgende Følelser formaar ikke det arme Menneskehjerte at lade sig gennemstrømme af! Hvor kæmper ikke Hjernen og Hjertet en saadan Nat om det endelige Resultat af, hvad Livet har ført med sig. Hvor opfindsom er ikke Hjernen i Anklagen over Andre og over sig selv; - og nu Hjertet! Hvor strider det ikke mod Anklagen, hvor brænder det ikke af Begjærlighed efter Forsoning og Fred! Den sorte Nat bærer en hel Verden i sig. Mange Øine slumre i Tryghed og Ro, Tanken hviler, og Hjertet slaar sit rolige Slag. Men der røre sig ogsaa andre Magter, der tvinge Tanken til Virksomhed og gjennembore Hjertet med hvasse Stik, som vanskelig læges. Det stakkels Legeme kaster sig hid og did, frem og tilbage

Heiberg, Johanne Luise, *1. Del* : 1812-42, 1944

som en Baad paa Havet, der arbejder mod Land for at ankre paa fast Grund.

Det blev virkelig sidste Gang, vi mødtes; fem Aar efter, 1841, døde han stille og uden Smerter.